

PSYCHOLOGIE LIDSKÉHO VÝVOJE

CO JE TO VÝVOJ ?

- 1. Vývoj jako řada zákonitých změn
- 2. Evoluce a involuce
- 3. Diferenciace a integrace
- 4. Vývoj jako iniciativa
- 5. Učení jako mechanismus vývoje

HYBNÉ SÍLY VÝVOJE

○ 1. **Biologické**

- dědičnost x prostředí (nature x nurture)

2. **Sociální**

- Socializace, sociální zrání

3. **Osobnost**

BIO - PSYCHO - SOCIÁLNÍ DETERMINACE
DUŠEVNÍHO VÝVOJE

ZÁKLADNÍ MECHANISMY VÝVOJE

- **1. Zrání**

- **2. Učení**

Proces získávání a předávání zkušeností, návyků, dovedností, znalostí, hodnot a podobně.

ZÁKONITOSTI VÝVOJOVÝCH ZMĚN

- Sledujeme vývoj zdravého dítěte od narození:
 - 1. postup
 - 2. věk
 - 3. integrace
 - 4. ireversibilita

VÝVOJOVÁ STÁDIA

J. Langmaier (1991):

- popis a charakteristika změn typických pro určité období
- základ pro odvození obecných zákonitostí vývoje psychiky: zkušenost

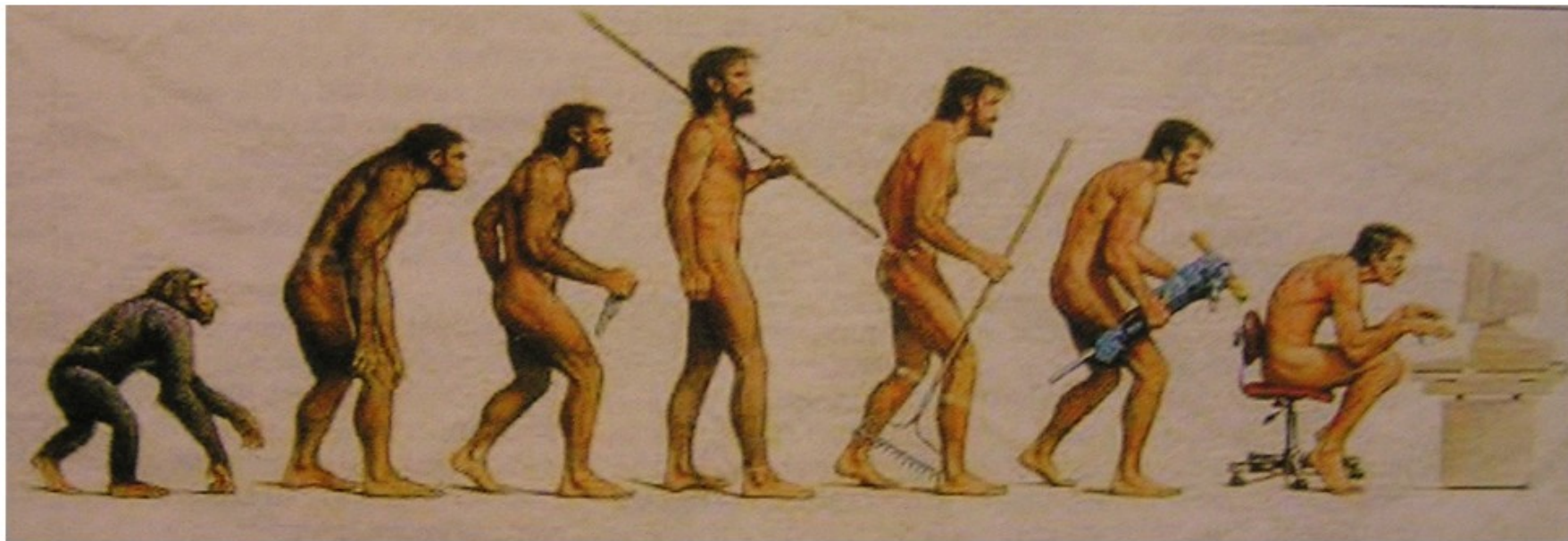
VÝVOJOVÁ PSYCHOLOGIE

DEFINICE:

zabývá se psychikou člověka v různých věkových eta

FYLOGENEZE

vývoj lidského druhu v historii

ONTOGENEZE

vývoj člověka od narození do smrti

VÝVOJOVÁ STÁDIA

ETAPA

VĚK

- **Prenatální**
 - **Novorozenecké období**
 - **Kojenecké**
 - **Batolecí**
 - **Předškolní**
 - **Mladší školní věk**
 - **Puberta**
 - **Adolescence**
 - **Dospělost**
 - Mladší, zralá
 - Střední
 - **Stáří**
 - Počínající
 - Stáří
 - dlouhověkost
- početí do narození
 - 1.měsíc (6 týdnů)
 - do 12. měsíců
 - 1 rok do 3 let
 - 3 - 6 let
 - 11-12 let
 - 11-12/15 let
 - do 20 – 22 let
 - 20 až 60 let
 - 25- 30 let; 31 – 44let
 - 45 – 60 let
 - 60. a 75. rokem
 - 60 – 74
 - 75 – 89
 - od 90 výše

ETAPA

PŘIBLIŽNÝ VĚK

PSYCHOMOTORICKÝ VÝVOJ DÍTĚTE

Chin up

2.2 mo.

Rolls over

2.8 mo.

Sits with support

2.9 mo.

Sits alone

5.5 mo.

Stands holding furniture

5.8 mo.

Walks holding on

9.2 mo.

Stands alone

11.5 mo.

Walks alone

12.1 mo.

Walks up steps

17.1 mo.

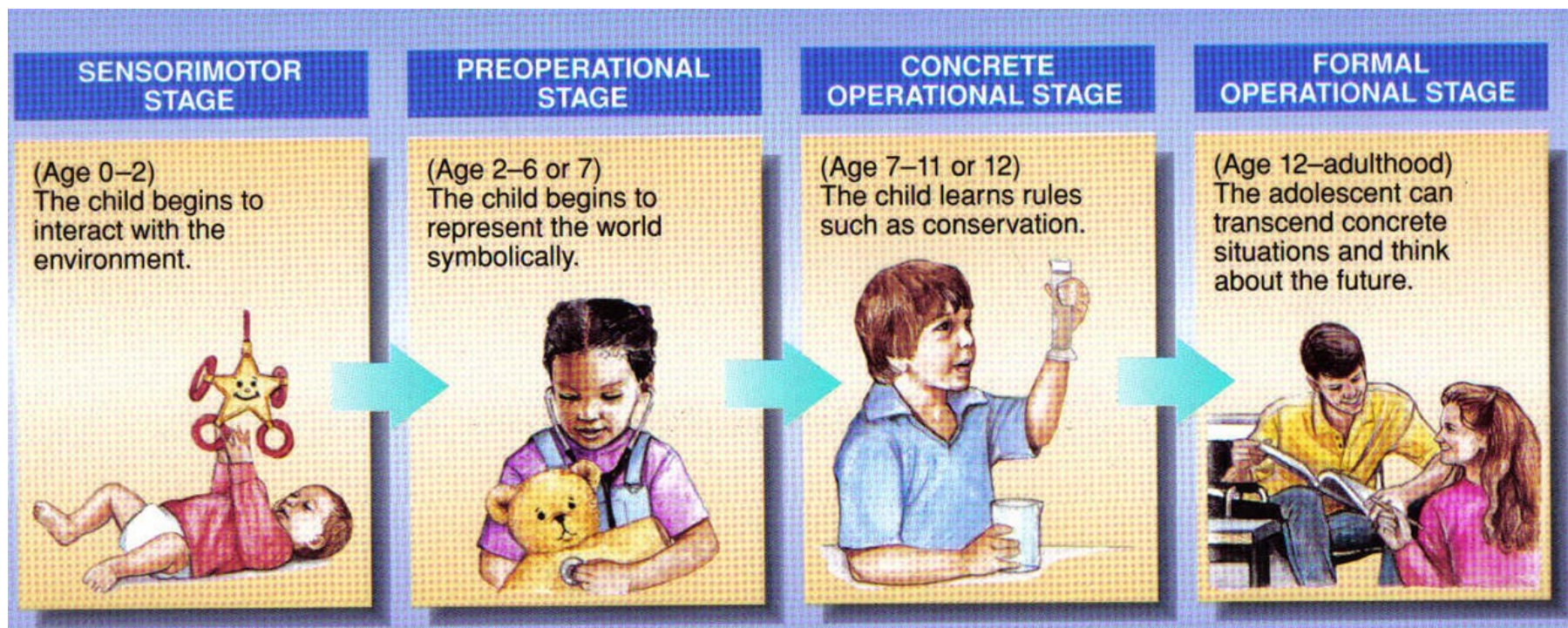
FÁZE KOGNITIVNÍHO VÝVOJE DLE PIAGETA

Vývojová teorie švýcarského filozofa, přírodního vědce a biologicky orientovaného vývojového psychologa **Jeana Piageta** patří k vlivným psychologickým konceptům současnosti, přestože se týká "*jen*" jedné stránky ontogeneze člověka - **kognitivního vývoje**

FÁZE KOGNITIVNÍHO VÝVOJE DLE PIAGETA

- 1) **Senzomotorické** (0-2 roky) - odlišuje sebe od objektů
- 2) **Předoperační** (2-7 let) – egocentrické myšlení, třídí jevy podle jednoho rysu
- 3) **Konkrétních operací** (7-11 let) – logické myšlení o konkrétních pojmech
- 4) **Formálních operací** (od 12 let) – abstraktní myšlení

VÝVOJOVÁ STÁDIA DLE SIGMUNDA FREUDA

- Patří mezi originální koncepce duševního vývoje člověka.
- Rakouský lékař a psycholog, zakladatel psychoanalýzy S. Freud považoval za podstatu psychického vývoje *vývoj libida* - **životní energie**, kterou spojoval s principem slasti.
- Člověk podle Freuda lokalizuje pocit slasti a blaha v průběhu své ontogeneze do různých tělesných oblastí. Každá vývojová etapa či fáze s sebou nese i určitý model setkávání jedince s okolním světem.

VÝVOJOVÁ STÁDIA DLE SIGMUNDA FREUDA

- Stádium orální (do 1. roku života)
- Stádium anální (2. a 3. rok života)
- Stádium falické (4. rok dítěte)
- Stádium latence (od 5 let do začátku dospívání)
- Stádium genitální (od 11/12 let)

ORÁLNÍ STÁDIUM

- Hlavním zdrojem libosti a uspokojení dítěte (pudové) je stimulace orální oblasti:
 - fáze orální závislosti - sání z prsu, cucání palce, hraček
 - fáze orálně agresivní – prořezáváním zubů a kousáním

Frustrace, se kterou se musí jedinec v tomto období vyrovnat je odstavení dítěte. Míra uspokojení pak následně může mít vliv na vlastnosti osobnosti – optimismus, lehkověrnost, manipulativnost při dobrém uspokojení; podezíravost, pesimismus nebo závistivost naopak při nedostatečném uspokojení.

Osoby fixovány do tohoto stádia (přílišné uspokojování potřeb dítěte) – tendence udržet si ústa jako svoji primární erotogenní zónu – projevuje se jak v sexu, tak ale i v orientaci na jídlo, kouření, nových poznatcích („hltáme je“).

Chtějí být přehnaně zahrnováni péčí a pozorností, jsou zaměřeni na přijímání, dávání jim činí problémy. Většinou srdečný vztah k dětem, mateřství, přírodě a obecně k ženám.

ANÁLNÍ STÁDIUM

- Zdroj uspokojení se z orální oblasti přesouvá na anus. Uspokojení je tedy výsledkem zadržování a vypuzování exkrementů.
- Zdrojem frustrace pak bývá odmítnutí exkrementů rodiči (exkrement dítě považuje jako dárek pro rodiče) a výchova k udržování tělesné čistoty.
- Nadměrné požadavky rodičů na čistotu – nadměrná pořádkumilovnost, šetrnost a tvrdohlavost přílišná schovívavost – sklon k nepořádnosti, plýtvání a uvolněnosti.
- Anální charakter (přílišné nároky rodičů na čistotu) – spořivost, hromadění majetku a peněz (peníze=exkrementy), případně až k lakotě, sklony ke sběratelství, perfekcionismus.

STÁDIUM FALICKÉ

- Místo uspokojení se přesouvá na oblast genitálu.
- Freud říká, že chlapci hodnotí svůj penis jako cenný majetek a dívky jim zatím závidí.
- ➤ **Oidipovský komplex** = láska chlapce k matce – zahrnuje přání tělesného kontaktu, zvědavost na nahé tělo, nevědomé incestní přání. Otec je chápán jako rival. Normálně strach z potrestání vede chlapce k potlačení sexuálních přání vůči matce a k identifikaci s otcem (agresor), což s sebou nese i všechny atributy otce, zároveň tedy i jeho moc. Tím se vlastně oidipovský komplex vyřeší a chlapec přebírá mužskou roli.
- ➤ **Elektřin komplex** (oidipovský komplex u děvčat) – Freud ho příliš nepopisoval, protože předpokládal, že se jedná o stejný proces. Rivala vidí děvčata v matce, rozřešení je tedy v identifikace s matkou.

STÁDIUM LATENCE

- Období stability, emoční a sexuální přání ustupují do pozadí.

STÁDIUM GENITÁLNÍ

- Ukončením tohoto období je dle Freuda vývoj člověka dokončený.
- Nastupuje heterosexuální chování.
- Freud předpokládal, že člověk se vyvinul z druhu, který měl období puberty v 5-6 letech, genitální stádium tedy navazovalo na falické.
- U člověka je stádium latence jen přechodné stádium, během kterého si osvojí kulturní normy, poznatky a sociální role.

ERIK ERIKSON A OSM VĚKŮ ČLOVĚKA

- dánský a severoamerický psycholog, psychoanalytik.
- Teorie „Osm věků člověka“ .
- Prodloužení vývojového pohledu na celý život člověka (od kolébky do smrti).
- Na každém stupni vývoje si jedinec musí vyřešit psychosociální **konflikt (krizi)**. Výsledek této krize vede jak ke zdravým, tak nezdravým rysům v osobnosti.

- Erikson byl student a blízký spolupracovník Sigmunda Freuda v Rakousku. Spolupracoval též s jeho dcerou Annou Freudovou. Zpočátku považoval svoji teorii za přepracovanou verzi Freudovy teorie psychosexuálního vývoje.
- Souhlasil s Freudem v tom, že lidé musí projít specifickými vývojovými stádii ve vývoji osobnosti.
- Předpokládal, že Freud přecenil úlohu sexuálního vývoje ve vývoji osobnosti.
- Zahrnul do vývojové teorie celý běh života člověka.

- Erikson vycházel z předpokladu, že si jedinec musí vyřešit psychosociální konflikt-krizi v každém jednotlivém „věku“ (tj. vývojové etapě).
- Uspěje-li, může postoupit zdárně dále do dalšího věku.
- K prvním pěti vývojovým stadiím (shodná s Freudem-stadium orální, anální, falické, latentní a genitální) přidává další 3.

1. věk Důvěra x nejistota

- dítě získává pocit základní důvěry, učí se věřit svému sociálnímu okolí (pečujícími osobám).

Důležitá je stálost péče a kvalita vztahu matky (pečující osoby).

Úspěšné překonání-důvěra ve druhé, chuť objevovat okolí.

Neúspěšné-nedostatečný pocit bezpečí.

2. věk Autonomie x pocit studu a pochyby

Úspěšné zvládnutí tohoto období-pocit autonomie, víra ve své schopnosti.

Neúspěšné-stud, pochyby o sobě.

3. věk 3-6/7 let Vlastní iniciativa x pocity viny

Předškoláci se učí být iniciativní, zahajovat aktivity.

Vinu mohou pociťovat nad vlastní nezávislou aktivitou.

4. věk 7let až pubescence cca 15 let

Snaživost x pocit méněcennosti

Význam nástupu školní docházky.

Úspěšně zvládnuté období-pocit kompetence,
schopnosti rozvíjet svoje dovednosti.

Neúspěšně zvládnuté období-pocit podřadnosti,
méněcennosti-strach ze selhání, neuroticismus.

5. věk 15 let, tj. adolescence až raná dospělost

Identita x zmatení rolí (nejistota o své roli (kdo jsem)).

V adolescenci dochází k rozvoji vlastní identity-kdo jsem?

6. věk (tj. mladší dospělost) 20.-cca 35 let

Intimita x izolace

Intimita ve smyslu vztahu s druhým člověkem, splynutím s ním.

Izolace-sklon vyhýbat se vztahům.

7. věk (tj. střední dospělost) 35let cca 55 let Generativita x stagnace

Generativita ve smyslu péče o potomstvo, ale i v širším přesahu-tvořivost, přínos pro druhé.

Stagnace – malý nebo žádný zájem na tom přispět svému okolí, vytvářet pro ostatní.

8. věk (pozdní dospělost a stáří)

Integrita „já“ x zoufalství

Integrita ve smyslu moudrosti a přijetí vlastního životního příběhu.

Zoufalství-deprese nad uplynulým životem a úzkost ze smrti.

